మా బావమరిది పెళ్ళి

— మొక్కపాటి నరసింహశాస్త్రి

ఈ కథ ఎందుకు?

అమాయకత్వం వల్ల అగచాట్లు పడ్డ బారిష్టరు పార్వతీశాన్ని సృష్టించిన మొక్కపాటి నరసింహ శాస్త్రి భావాశ్రయమైన, సంఘటనా ప్రధానమైన హాస్యాన్ని అందించటంలో సిద్ధహస్తులు. మనో వికాసం కలిగించే శక్తి వీరి లలితమైన హాస్యానికుంది. అతి సామాన్యమైన సంఘటనలు— పెళ్లికి తరలి వెళ్ళడం, సన్నాయి మేళం హెూరు, మేజువాణీ, పురోహితుల హడావిడి, అలకపాన్పులు, అప్పగింతలు— అతి సహజంగా వివరిస్తూ, తెలుగు సంస్కృతి, సంప్రదాయాలకు అద్దం పడుతూనే, అక్కడక్కడా నవ్వుల తళుకుల్ని అద్దారు. దేశ కాలాతీతమైన సత్యాలను అడుగడుగునా చూపారు. అతి చమత్కారంగా— 'డబ్బిస్తే కాని మంగళహారతి ఇవ్వరు. డబ్బిస్తేనే కాని పురోహితులు పెళ్ళి చేయరు.' పెళ్ళి సందడి అంతా అయ్యాక, తన అభ్యుదయ కామన కనబరుస్తూ, శాస్త్రి అంటారు. 'నాకు పెళ్ళంటే చెడ్డ సరదా— ఇంత తంటా, ఇంత గంధరగోళం, ఈ మేజువాణీలు, ఈ అకాలపు భోజనాలూ లేకుండా ఉంటే!' పూల దండలు మార్చుకుని పెళ్ళిళ్ళు చేసుకుంటున్న నవతరం వారు అప్పటి చాంధస ఆచారాలు, సంప్రదాయాలు తెలుసుకోటానికి తప్పక చదవవలసిన కథ ఇది.

నాకు పెళ్లి అంటే మహా చెడ్డ సరదా. సరదాలోనూ కాస్తాకూస్తా కాదు. అందులో మొగపెళ్ళివారితో తరలి వెళ్ళడం అంటే ఇక వేరే చెప్పనక్కరలేదు. విశేషించి ఇంటి అల్లుణ్ణి; అందులో పెద్ద అల్లుణ్ణి అయితే ఇక అడిగారూ? ఏ అల్లుడైనా ఆడ పెళ్లి అంటే కొంచెం చిక్కే మొత్తము మీద. ఇంటిల్లుపాదీ, ఆడవాళ్ళూ మొగవాళ్ళూ కూడా అటూయిటూ ఏదో పనులున్నట్టుగా పరుగెత్తుతూ కేకలు వేస్తూ ఉంటే అల్లుడికి మట్టుకు కూర్చేబుద్ధి పుట్టుందా? నా బోటివాడు చూసీ చూడనట్టుగా పరధ్యానంగా కుర్చీలో ఉన్న మనిషిని కేకవేసి అర్ధనిమీలిత నేత్రుడై ఇంత హడావుడిలోనూ, నిర్వికల్ప సమాధిలోనున్న మహామహుడు అల్లుడని తెలిసికొని మాట్లాడకుండా చక్కాపోయినా, వాళ్ళ పుట్టీఅంతా మునిగిపోయినట్లు పై వాళ్ళుమటుకు ఊరుకోరు. ఎందుకో అందుకు అస్తమానమూ 'సత్యం, ఇలారా' అని ఒకరూ, 'బావా, ఒక మాటు వంటపందిట్లో' అని ఒకడూ, 'అన్నగారూ, పందిట్లో ములాయిబుడ్డీ సంగతి చూడండి' అని ఒకరూ, 'ఏమోయ్ మామా' ఇలా కూర్చుంటే ఏలాగు, బోగము మేళము ఇంకా రాలేదు' అని ఒకరూ— ఇలాగు ప్రాణాలు తీసివేస్తారు. వాళ్లంతా వీధిలో నుంచి దొడ్లోకి, దొడ్లో నుంచి వీధిలోకి పరుగెత్తడమేకాక చేసే పనేమీ కనబడదు. ఒకటి రెండుసార్లు చూసి వీళ్ళతోటి బాధ పడలేక వాళ్ళకంటె ఎక్కువ తొందరగా ఎక్కడికో అక్కడికి పిలుపు అందకుండా పరుగెత్తుతుండేవాణ్ణి. ప్రస్తుతం ఆ బాధ ఏమీ లేదు— మొగ పెళ్ళి గనుక.

తెల్లవారితే స్నాతకము. బంధువులంతా వచ్చారు. అనగా ముఖ్యులొకరిద్దరు తప్ప. కావలసిన సామానులన్నీ బాణ సంచా సహా వచ్చినాయి. మర్నాడు ప్రయాణానికి సామాను సర్దుకోవడంతో పడుకునేటప్పటికి రాత్రి రెండు గంటల యింది. ఈ ప్రయాణమెలాగో, అక్కడికి ఎలా చేరుతామో అనుకుంటూ కన్ను మూసే సరికి పాతిక మంది చంటి పిల్లలు రాగాలు పెట్టడం మొదలు పెట్టారు. నిజానికి ఇంట్లో ఇంత మంది చంటి పిల్లలున్నారని నేనెరుగను. తెలిస్తే అక్కడ పడుకోక పోయ్యేవాడిన్ని పడుకోవడమేమిటి, అసలు పెళ్ళికే వెళ్ళక పోయేవాణ్ణి. ఆ పూట వచ్చిన జనాభాను లెక్కచూడడముతో ఏడెనమండుగురు కంటె పిల్లల తల్లులున్నట్లు తోచలేదు. దాన్ని బట్టి ఏడెనమండుగురు కంటే చంటి పిల్లలుండరు కదా— పోనీ ఇందులో కొంత మందికి కవలపిల్లలున్నా మొత్తము మీద డజను

కంటె ఎక్కువ ఉండరు కదా అనుకున్నాను. వాస్తవానికి అంతకంటే ఎక్కువ మంది లేకపోయి ఉండవచ్చును. కాని ఇంతమంది ఏకగ్రీవంగా ఒక్కసారే తమ అభిప్రాయాన్ని తెలియ పరచేనరికి కొంచెము బాధగానే ఉన్నది. రాత్రి తెల్లవార్లు నిద్రలేక తెల్లవారు ఝామున మూడు గంటలకు కన్నుమూసినవుడు కోకిల కూసినా దాన్ని మందలించబుద్ధి వేస్తుంది. ఇలాంటి సందర్భంలో చంటి పిల్లల కంఠాలు అందులో అన్ని కంఠాలూ, కేవలమూ కోవెల స్వరాలని చెప్పడానికి వీలుండదు గదా! ఏలాగైతేనేమి? వాళ్ళనందరినీ సముదాయించి వాళ్ళ తల్లులు పడుకో బెట్టే నరికి నాలుగు గంటలు కావచ్చింది.

మళ్ళీ ఎలాగో కన్ను మూశాను. పొరుగూరు నుంచి కుదిర్చిన బాకావాడు నాపాలిటి యముడులాగ అప్పుడే వచ్చాడు. పోనీ వచ్చినవాడు— వాడూ ఒక రాత్రివేళను బయలు దేరి ఉండవలెను గదా— నిద్రలేకుండా నడిచి వచ్చినాడా— కాస్సేపు పడుకో కూడదూ! ఇంకా ముందు అయిదు రోజులు ఉండనే ఉన్నదాయెను. అమ్మా, వాడెందుకు పడు కుంటాడు? నాలుగు వందల వరకాళాతాన్లు ఒక్క మాటుచించినట్లు బర్రున బాకా పట్టాడు. తేలుకుట్టినట్టుగా లేచాను. దురుద్దేశము కలిగింది చెప్పవద్దూ. వాన్ని నిలువునా చీల్చివేదామనుకున్నాను. కాని తీరా ఇంత పెళ్ళి ఆగిపోతుంది; ఇంత మందికీ ఉత్సాహభంగం అవుతుంది— అనుకొని శాంతించాను. బడాయి కాదుగాని, ఆ సమయంలో నేను గనకనే అగాను. మరొకడయితే తెల్లవారే నరికి రాజమండ్రి జయిల్లో ఉండేవాడే. సరే, వాడూ మానేటప్పటికి భజంత్రీలు వచ్చారు. ఇంతట్లోకి తెల్లవారింది. తేనెపట్టులో ఈగలులాగ ఇంట్లో అందరూ కిలకిల్లాడుతూ లేచారు. కావడము ఆ రోజు అన్ని రోజుల్లాంటిదే అయినా నా మట్టుకు సూర్యుడేదో కొత్త తేజస్సుతో ఉదయిస్తున్నట్టూ, ప్రభాత వాయువులలో కొత్త సౌరభము ఉన్నట్టూ, స్త్రీల ముఖాల్లో వింత సొరు ఉన్నట్టూ తోచింది. దంతధావన మయ్యేనరికి చంటి పిల్లలమీదా, బాకావాడిమీదా, భజంత్రీవాళ్ళమీదా వచ్చిన కోపము కొంచెం చల్లారింది. ప్రొద్దున కాఫీ ఇచ్చే వాళ్ళు ఎవళ్ళూ లేక, ఆకలివట్ట లేక, స్నాతకానికి తెచ్చిన అరటి పళ్ళు నాలుగు కుర్రవాళ్ళు ఎవళ్ళూ చూడకుండా నోట్లో చడీచప్పుడూ కాకుండగా వేసుకున్నాను. ఇంతట్లోకే మా మామగారు వచ్చి "ఏమి నాయనా, ఇవ్వాళ కాఫీ కూడా లేదు కాబోలు— భోజనాలు ఆలస్యమవుతవి. కాసిని పాలు పుచ్చుకుంటావా ఏమిటి" అన్నారు. "అః, ఎందుకులెండి. ఎంత పొద్దుపోతవేమిటి భోజనాలు, అయితే మట్టుకు మునిగిపోయిందేమిటి" అన్నాను. అరటి పండ్ల సంగతి ఆయన కేమితెలుసును? "అలా కాదు. కాసిని పాలు పుచ్చుకుంటేనే కాని వల్లకా"దని, చంటి పిల్లల కోసరము తెప్పించి పొయ్యి మీద పెట్టిన ఆవు పాలు కాసినీ ఎవరితోటీ చెప్పకుండా ఆవుకోరాలో వంచుకొని కాస్త పంచదార వేసి మామగారు స్వయంగా నా ముందు పెట్టారు. పుచ్చుకోకపోతే ఆయన కేమికోపం వస్తుందో ననుకొని రెండుగుక్కలలో ఆవుకోరాడు పాలూ తాగివేశాను.

ఇంతట్లోకే ఇంట్లో ఆడవాళ్ళలో కంగారు బయలు దేరింది. ఏమిటని విచారించగా, పొయ్యి మీద కాగుతూన్న ఆవుపాలు ఏ పిల్లో తాగివేసినది; ఇక చంటి పిల్లల గతి ఎలాగని కంగారు పడుతున్నారు. మామగారు వెళ్ళి, "అవి ఆవు పాలా! గేదెపాలు అనుకున్నాను. వెధవ పనులూ, వెధవ తెలివితేటలూనూ, ఎవ్వరితోనూ చెప్పనక్కరలేదా! చెప్పకపోతే ఎలా తెలుస్తుంది నాకు? చంటి పిల్లలు అలా గోలపెడుతున్నారు. మళ్ళీ పాలు ఎప్పటికి రాను, ఎప్పటికి కాగను; ఎన్ని యేళ్ళు వచ్చినా తెలివి తేటలు ఒక్క మాదిరిగానే తగలబడుతున్నాయి" అని ఇంటిల్లి పాదిమీదా ఇంటి కప్పెగిరిపోయ్యేటట్లు కేకలు వేశారు. మా ఆవిడ ఏదో మాట్లాడబోతుంటే "నీ వేమీ మాట్లాడవద్దు" అని సంజ్ఞ చేసి నేను నిమ్మళంగా అవతలికి దాటాను. అదీ తెలివి అయినది గనుక గ్రహించుకొని "నరే నాన్నా ఇప్పుడు కేకలు ఎందుకు? అయిందేదో అయిపోయింది. ఆలస్యమయితే పాలు ఇంక ఎక్కడా దొరకవు కూడాను, ముందు ఎక్కడయినా పాలకు పంపించు" అని తండ్రి చేతికి తపేలా అందించింది. ఆయన పాపం కోపము అంతా మరిచిపోయి మళ్ళీ పాలప్రయత్నము మీద వెళ్ళిపోయినాడు.

నేనీ హడావిడి అణిగేదాకా కొంచెము అటూ ఇటూ తిరిగి కుర్చీలో కూర్చొని కాస్సేపు నిద్రపోదామని కన్నుమూశాను. మా పెద్ద బావమరిది ఒక్క పరుగున వచ్చి నన్ను లేపి, "బావా వచ్చారోయ్" అన్నాడు. కళ్ళు మూసుకునే, "ఆహాఁ, వచ్చారా; సంతోషము, జాగ్రత్తగా వచ్చారా? సామానులు లోపల పెట్టించి పిల్లలకు పాలూ గీలూ కావలెనేమో చూడు. కొంచెము తలనెప్పిగా ఉండి పడుకున్నాను" అన్నాను. "పిల్లలేమిటి? పాలేమిటి?" అన్నాడు. "ఆ ప్రశ్న ఏమిటి నీ మొహము పిల్లలకు ఆవు పాలు కావలెనేమో కనుక్కో" అన్నాడు. "ఎవరి పిల్లలకు" అన్నాడు. "ఇప్పుడు ఎవరు వచ్చారు సూరమ్మా పిల్లలూకాదా" అన్నాను. వాడు పకాలున నవ్వి "కాదోయ్, బోగము మేళము" అన్నాడు. "ఏడిసినట్టే ఉంది తెలివితేటలు; వాళ్ళ కోసము నేను బెంగ పెట్టుకొన్నాననే నిద్ర పోతున్నవాణ్ణి లేపావా? నరే ఇంకనేమి, నీకు చేతినిండా కావలసినంత పని, వెళ్ళి పాపము వాళ్ళ నప్లయి సంగతి చూడు" అన్నాను. ఇంక నిద్ర వీళ్ళు ఏలాగూ పోనివ్వరు అని ఆ వొచ్చిన మొహాలు ఎలాంటివో చూతామని నేనూ వీధిలోకి వచ్చాను. ఎంత యేంటీ నాచ్ అయినా కళ్ళముందు నుంచి వాళ్ళు వెడుతూ ఉంటే తల వంచుకునేనా వాళ్ళకేసి చూడ బుద్ధి అవుతుంది. తలవంచుకుని క్రీగంట చూస్తే వాళ్ళకు సైగు చేస్తున్నా ననుకుంటారేమో నేను ఎప్పుడూ బాహాటంగా తల ఎత్తే చూస్తాను. అది కాకుండా బ్యూటీ ఎక్కడున్నా సౌందర్యపిపాస కలవారు చూచి ఆనందించక మానరు కదా! ఊళ్ళో సగము మంది జనము బండ్ల చుట్టూ నిలబడి బండ్ల వాళ్ళను సామాను జాగ్రత్తగా దింపమనీ, భోగం వాళ్లను జాగ్రత్తగా దిగమనీ హెచ్చరించడము మొదలు పెట్టారు. పాపము వాళ్లు ఎక్కడికి వెళ్ళినా, ఏలోటూ లేకుండా అలా యోగక్షేమము కనుక్కొని ఊరిలో అశేష జనమూ సప్లయిలు చేస్తుంటారు. కనుకనే వాళ్లు నెగ్గుకుని వస్తుంటారు. ఆ రాత్రి ఊరిలో నుంచి పెళ్ళివారు బయలు దేరి వెళ్ళే వరకూ గ్రామస్థులయిన యువకులకు ఈ సప్లయి తోటి భోజనానికేనా ఎక్కడా తీరిక లేకపోయింది. బండిలో నుంచి దిగిన రెండు మొహాలు చూశాను. మూడో మనిషి దిగుతూంటే ఇక నక్కడ నిలబడలేకపోయాను. ఆ నిత్యసువాసినుల సౌందర్యము చూస్తుంటే, వళ్లు గరిపొడిచింది. ఏదో పది వూళ్లు తిరిగేవాణ్ణి. అనేక రకాల ముఖాలు చూసేవాణ్ణి నాకే హడలుపుడుతే ఇంక ఆడవాళ్ళూ, పిల్లలూ చూస్తే వాళ్ళే మవుతారా అనిపించింది. ఏది ఎలా ఉన్నా మన వాళ్ళు మేజువాణి పెట్టించక మానరు. వాళ్లు ఆడుతున్నప్పుడు ఆడవాళ్లు పిల్లలను ఒడిలో పెట్టుకొని చూడకమానరు. పిల్లలు వీళ్ళని చూసి చూసి జడుచుకోకమానరు. అందుకని పిల్లల మట్టుకయినా ఇంద్రాక్షి విభూతి చెప్పడానికి ఒక బ్రాహ్మణ్ణి తీసుకువస్తేనే గాని వల్ల కాదని మామగారితోటి దెబ్బలాడాను. ఆయనెంతసేపూ వేళాకోళమను కున్నాడుగాని నా నోట్లో అంటే నా కంఠములో ఆదుర్దా (Anxiety) కనిపెట్టలేక పోయాడు.

ఇంతట్లోకే ఎదట వర్షమొస్తూన్నది; స్నాతకానికి పీటలమీద కూర్చోవాలి; లేవండి అంటే లేవండి అన్నారు. ఊళ్లో నలుగురినీ కేకవేసుకొని రమ్మని మామగారు నాకూ, ఆయన పెద్ద కుమారుడికీ పురమాయించారు. మేమిద్దరమూ— మా వెనకాల పది పదిహేనుగురు ఆడవాళ్ళూ బయలుదేరి నిముషములో అందరినీ పిలుచుకొని చక్కా వచ్చాము. మేము వచ్చేటప్పటికి అప్పటికే ఒక వక్కని మేజువాణీ జరుగుతూ ఉన్నది. మేము ఏలాగూ పిలుస్తామనే ధైర్యముతోటి ఊళ్లో కుర్రకారు అంతా బోగము వాళ్ళ దగ్గర సభ తీర్చారు. ఎదురుగుండా స్నాతకము జరుగుతున్నది. పురోహితుడికి కొంచెము వయస్సు మళ్ళినా, దృష్టి అంతా మేజువాణీ మీదనే ఉన్నది. ఏ మేజు వాణీ చూస్తున్నా డబ్బులదగ్గిరమ టుకు ఎప్పుడూ ఏమీ మరచిపోలేదు.

నరే, పెండ్లి కొడుకునకు కర్రా, చెప్పులూ, చెంబూ, గొడుగూ మొదలయిన పరికరాలు అన్నీ ఇచ్చి ఒక మారు కాశీ వెళ్ళి రెండు నిమిషాలలో మళ్ళీ వర్షము తగలకుండా తిరిగి రమ్మన్నారు. రెండడుగులు వెళ్ళగానే బావమరిది వరసవాళ్ళంతా "నరే వెళ్ళనివ్వండి ఎక్కడికి వెడతాడో, పిలవకండి; ఏమి చేస్తాడో చూతాము" అని మామూలు 'విట్లు' వేశారు. ఏమో ఒక వేళ నిజంగా చక్కాపోతాడేమో కొంపతీసి అని మేనమామ జేమారూ, బెల్లముముక్కా తీసుకు వెళ్లి "రా, నాయనా, వెళ్ళకు మా పిల్లనిచ్చి పెళ్ళిచేస్తాము" అని బ్రతిమాలి తీసుకువచ్చాడు. పెళ్ళికొడుకు అల్పా సంతోషి. లేకపోతే మేనమామ ఇచ్చిన రెండు రూపాయల జేమారుకు చప్పున కక్కురితి పడి వెనకకు రాకపోయ్యేవాడే! పయిగా మాటవరునకు అన్నాడేకాని ఇప్పుడు మావాడికి ఇవ్వబోయే పిల్ల మేనమామ కూతురు కాదు. మరొకళ్ళయితే ఆ మాట మీద నిలబెట్టి నీ కూతురిచ్చి పెండ్లి చేస్తావా చెయ్యవా అని నిఖా చేసి ఉండే వాళ్ళే. ఇక నేమైతేనేమి, పెళ్ళి కొడుకు అంత కాశీ ప్రయాణమూ మానుకొని పిల్ల నిస్తాన నేనరికి మాట్లాడకుండా వెనకకు చక్కావచ్చాడు. వెర్రివాడు అనండి, అమాయ కుడనండి— పెద్ద మనిషి అనండి— అంతా ఒకటే.

స్నాతకము పూర్తి అయినది. ఆడపబడుచులు మంగళహారతులు తీసుకొని చక్కా వచ్చారు. "నరే కానివ్వండి అమ్మా, త్వరగా, మంగళహారతి ఇచ్చి వేసెయ్యండి. మనకింకా బోలెడంత పని ఉన్నది" అన్నారు మా మామగారు. "నరే మా అభ్యంతరం ఏమీ లేదు; పళ్ళెములో పడేదేమిటో వేస్తేగాని మంగళహారతి ఇవ్వడమేలాగు" అన్నారు. "ఏలాగేమిటి, మంగళహారతి రూపాయలతోటి ఇవ్వరు కదా— చేత్తోటి కాని— ఇస్తాలెండి— ఏదో ఒకటి తరువాత కానివ్వండి" అన్నారు.

"తరువాత నెందుకులెండి. ముందు రూపాయలు అందులో పడితేనే కాని మా చేతులు ముందుకు రావు" అన్నారు. రోజులు అలాంటివి: డబ్బు దగ్గిరికి వచ్చేనరికి తండ్రి మాటయినా నమ్మరు. అంతా కోమటి బేరంలోకి దిగింది. డబ్బిస్తేనే కాని ఆడపడచులు మంగళహారతి ఇవ్వరు; డబ్బిస్తేనే కాని బ్రాహ్మణులు ఆశీర్వదించరు, డబ్బిస్తేనేకాని పురోహితుడు పెళ్ళి చేయించడు; కట్నమిస్తేగాని పెళ్ళికొడుకు దొరకడు; వస్తువులు పెడితేనే గాని పెళ్ళికూతురు వప్పుకోదు. ఏలాగయితేనేమి పది నిమిషాలు ఘర్షణపడి రూపాయలు పళ్ళెములో ఘల్లు మనగానే నాలుగు పాటలు పాడి మంగళహారతులిచ్చారు. గమ్మత్తేమిటో గాని మామూలుగా మనవాళ్ళ కంఠాలెంత అసహ్యముగా ఉన్నా ఇటువంటి సమయాలలో వాళ్ళు నలుగురూ కలసి పాడుతూ ఉంటే నాకది ఒక విధమయిన ఆనందము

గానే ఉంటుంది. అవతల భోగము వాళ్ళు మట్టుకు వీళ్ళ కంఠాలూ, పాటలూ విని నవ్వుకుంటూనే ఉన్నారు.

సభవారికి ఇష్టము లేకపోయినా మేజు వాణి అప్పటికి కట్టిపెట్టించి, తాంబూలాలు ఇచ్చి అందరినీ పంపివేసి భోజన ప్రయత్నాలు చేశాము. ఏవో రెండు మెతుకులు నోట్లో వేసుకొని ఇవతల పడేసరికి సుమారు మూడుగంటలయినది. ఇక నక్కడుంటే వాళ్ళ పనికి అడ్డుగా ఉంటుందని నేను ఇంకొక స్నేహితుల ఇంటికి వెళ్ళి పడుకున్నాను.

దీపాలు పెట్టే సరికి లేచి కొంచెము దూరము షికారు వెళ్ళి నెమ్మదిగా ఇంటివైపు మళ్ళాను. ఆకాశము నిర్మలంగా ఉన్నది. వెన్నెల చక్కగా ఉన్నది. గాలి కొంచెము చల్లగా వీస్తూన్నది. ప్రయాణమునకు చాలా అనుకూలముగా ఉన్నదని సంతోషించాను. మా వీధిలోకి వచ్చే సరికి బళ్ళలో సామానులు సర్దుతున్నారు. ఒక్కమాటు అన్ని బళ్ళకేసి చూచి బళ్ళవాళ్ళని త్వరగా సర్దమని ఒకకేక వేసి సాయంకాలం నుంచీ ఈ పనిమీదనే ఉన్నట్లు హడావిడిగా ఇంట్లోకి వెళ్లాను. అలా డాబుచేస్తూ ఏదో నిరవాకము చేస్తున్నట్టు నటిస్తే కాని మాట దక్కదు. బంట్రోతు మొదలు గవర్నరు వరకూ రాజ్యభారం అంతా తమరే మోస్తున్నట్టూ, చక్రవర్తి శ్రేయస్సు కోరేవారు తమరు తప్ప మరొకరు లేనట్టూ నటిస్తారు. ఖద్దరు బట్టలమ్మే గుమాస్తా మొదలు దేశ బాంధవులు వరకూ ఉన్న అన్ని రకాలవారూ తమంత దేశ భక్తులూ త్యాగులూ మరొకరు లేనట్టు నటిస్తారు. ఒళ్ళంతా విభూతి పూసుకొని వీధులలో తిరిగే బైరాగి మొదలు మహర్షి బిరుదాంకితుల వరకూ ప్రతివాళ్ళూ తమంత భక్తులూ, విరాగులూ, పరమేశ్వరుని కాప్తులూ, మరొకరు లేనట్టు నటిస్తారు. ఏమి చెయ్యము?

లోపల ఆడవాళ్ళు ఇంకా పెట్టెలు సవరిస్తున్నారు. మా ఆవిడా పెట్టె దగ్గర కూచుని పెట్టెలో బట్టలు ఇవతల పారేసి, బయట నున్నవి పెట్టెలో పడవేసి, అన్నీ కలిపి ఒక మాటు ఇవతలకు తీసి, మళ్ళీ అన్నీ కలిపి పెట్టెలో పెట్టింది. ఇంతా చేస్తే పెట్టెలో ఏ బట్టలు పడ్డవో, ఏ బట్టలు పడలేదో జ్ఞాపకము లేక పోయింది. అందుకని తన వెనకాల కూచుని ప్రపంచమంతా మరచి బొమ్మకి తలంటి నీళ్ళు పోసుకుంటూన్న కూతురిని అల్లరి చేస్తున్నదనే మిషతోటి ఒకటి తగల్నిచ్చి మళ్ళీ పెట్టెలో బట్టలు ఒకటొకటే వెయ్యడం మొదలు పెట్టింది.

నేను తిన్నగా మా ఆవిడ దగ్గరకు వెళ్ళి ఇంటిల్ల పాదీ హడలిపోయేటట్లు "ఇంకా ఎంత సేపు ఈసర్దడము. తెమలడమంటూ ఉండదు. ఏ వేళకూను. పెందరాళేరెండుమెతుకులు నోట్లో వేసేనుకుని బయలుదేరుతేనే కాని రేపు చాలా ఇబ్బంది పడవలసి వుంటుందనే జ్ఞానము ఒక్కళ్ళకూలేదు. ఎప్పుడూ నీ పనులింతేను. ఆడవాళ్ళ తోటి ప్రయాణము పెట్టుకోవడము బుద్ధి తక్కువ ఈ మాత్రము సర్దుకోలేని వాళ్ళు నోరు మూసుకొని ఇంటిదగ్గర కూర్చేక "తగుదునమ్మా" అని ఎక్కడికి వడితే అక్కడికితయారు. కానియ్యవేమి ఇంకాను? హాత్ హూత్" అని పెద్ద పెద్ద కేకలువేశాను. ఇదంతా చూసి ప్రక్కనున్న మా పిల్లవాళ్ళ తల్లిని కొడతానేమోనని భయపడి తల్లిని కౌగలించుకొని రాగాలు పెట్టడం మొదలు పెట్టింది. నా అసలు ఉద్దేశం మా ఆవిడనే కోప్పడదామనికాదు. దాన్ని కోప్పడటమంటే నా మనసు ఒప్పుకోదు. మా ఆవిడ చాలా బుద్ధిమంతు రాలూ, చాలా నెమ్మదైనది. తెలివి తేటలైనది. అని నా నమ్మకం: ఇప్పుడూరికే తక్కిన ఆడవాళ్ళందరికీ బుద్ధి చెబుదామని మా ఆవిడ మీద వంకబెట్టి కేకలు వేశాను.అది ఆ రహస్యం 'కనిపెట్టినట్టు కనిపించలేదు. ఆనక బండిలో ఒంటిగా వున్నప్పుడు చెప్పి సముదాయిద్దామనుకొన్నాను. అదిగాక వాళ్ళ పుట్టినింటే, వాళ్ళ వాళ్ళ ఎదటే ఒక్కసారి ఇలా డబాయిస్తే నా భార్య మీద నాకుండే సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యము తెలుప వచ్చునని. నా భార్య చాలా బుద్ధిమంతురాలు, ఆయన ఇన్ని కేకలు వేసినా మారుమాటాడలేదని తక్కిన ఆడవాళ్ళంతా సంతోషిస్తారని నా అభిప్రాయమే కాని, మా ఆవిడ ఏదురు తిరిగితే మట్టుకుకొంప మునిగిపోయేది. ఏదో నా అదృష్టము బాగుంది. అలాంటి ప్రమాదమేమీ జరుగలేదు.

నా కేకలూ వృధాగా పోలేదు. ఆడవాళ్ళందరూ గబగబా సామాను సర్దుకొని పెట్టెలు ఇవతల పడవేశారు. బళ్ళవాళ్లు తీసుకువెళ్ళి బళ్ళలో పారవేశారు. తీరా చూసేసరికి సగము బళ్ళు సామానుతోనే నిండిపోయినాయి. ఇంతసామాను ఎందుకర్రా అంటే వినరు. ఏవో నాలుగు బట్టలు తీసుకుంటే చులాగ్గా వెళ్ళి రావచ్చునా- అలా వప్పుకోరుగా! ట్రంకుపెట్టెలు, రంగూను పెట్టెలు, మార్మైను పెట్టెలు — ఎందుకు ఇవన్నీని! మనలో ఉండేదే అది! ఊరికే అనవసరమైన బరువంతా నెత్తిన పెట్టుకోవడము. జీవితములోకూడా అంతే. లేనిపోని బాదర బందీలు. అయినవీ కానివీ, నెత్తినేసుకోవడము, అందుకనే మనకు సంసారాల్లో ఎప్పటికీ తెగూ, తెంపూ అంటూ ఉండదు.

నేనేదో మహా శ్రమ పడిపోతున్నా ననుకొని మా మామగారు వచ్చి "నాయనా, లేచి మడికట్టుకొని రెండు మెతుకులు నోట్లో వేసుకొని కాస్సేపు కూచో; రాత్రి తెల్లవార్లూ నిద్దరుండదు. నీకు జబ్బుచేస్తుందిగూడాను. ఇలా చేస్తూఉన్నకొద్దీ ఉంటూనే ఉంటుంది. బళ్ళదగ్గర ఎవరో ఒకరు ఉంటారు. రా, మడిగట్టుకోమ'ని తొందర పెట్టాడు. 'పెద్దవాడు ఆయన అలా బలవంతపెడుతూ ఉంటే ఇంక బాగుండదని మడిగట్టుకోడానికి లోపలికి వెళ్ళాను.

నెమ్మదిగా అందరి భోజనాలూ అయినాయి. సుమారు తొమ్మిదిగంటలయింది. జనమంతా బళ్ల దగ్గర చేరారు. బళ్ళు సరిపోయేటట్టు లేదు; పల్లెటూరు. మా మామగారికి పలుకుబడి ఎక్కువ; అందుకని ఊళ్లోవాళ్లు కూడా సగముమంది పెళ్ళికి బయలుదేరారు. ఉన్నమట్టుకు బళ్ళల్లో బండి కొక్కొక్క జోడాచొప్పున దంపతులంతా సర్దుకున్నారు. ఎవళ్ళని దిగమంటే వాళ్లకే కోపము. పోనీ అని ఆ బండిలో ఇంకొకళ్లని కూచోబెట్టినా కోపమే; ఏలాగు? ఇంకా కొన్ని బళ్లు పిలిపించి వీలైనంతవరకు ఆడవాళ్ళనూ, పిల్లలనూ ఎక్కించి తక్కినవాళ్లను కొంతమందిని కొంత దూరము నడవమన్నాము. బళ్లవాళ్లలో ఒకతనికి నేనంటే చాలా భక్తీ - గౌరవమూనూ - ఎందుకో తెలియదు. "బాబూ గాంధీమహాత్ములులా ఉంటారు." - వాడెప్పుడూ ఆయన్ను చూడలేదులెండీ. - "తమరెక్కడ కూచున్నా దేవేంద్ర సభలాగుంటుందండి. తమరు నా బండిలో కూసోండి. నా బండి వేరే అట్టేపెట్టి ఎవ్వరూ ఎక్కకుండా చేస్తానండి, తమరు దయచెయ్యాలం"డని, ఆ బండిలో ఘరికాస్త గడ్డివేసి, నా పరుపు పరిచి నా సామాను సర్ది అట్టేపెట్టాడు.

మా ఆవిడను బండి ఎక్కమంటే పిల్లవాడికి పాలుపోసి వస్తానన్నది. 'పాలు పొయ్యడానికి చెంచా కనపడలేదు. పెట్టెలో పెట్టినట్టున్నాను.' అని తెప్పించి చూసింది. కనబడలేదు. నా పెట్టెలో చూచిన జ్ఞాపకము నాకు; అందుకని నా పెట్టె తెప్పించి చూసాను. అందులోనూ లేదు. ఇంతట్లోకే మా పెద్దపిల్లవచ్చి 'నాన్నా నా పెట్టెలో ఉన్న'దన్నది. కాబోలుననుకొని దాని పెట్టెకూడా తెప్పించి చూశాను. అందులోనూ లేదు. మా ఆవిడకు ఏదో జ్ఞాపకమువచ్చి ముఖము విప్పారింది. 'ఏమీ చెమిచా కనపడ్డదా' అన్నాను. 'ఆనవాలుగా ఉంటుందని పిల్లవాడి ఉయ్యాలతొట్టిలో పరుపుకింద పెట్టాను' అని ఒక్క పరుగున వెళ్ళి చెంచా తీసుకొచ్చి పాలు పొయ్యడ మారంభించింది. 'ఏడిసినట్లే వున్నాయి తెలివితేటలు' అని విసుక్కుని నేను పెట్టెలు సవరించి బండిలో పెట్టించేసరికి పిల్లవాడికి పాలు పొయ్యడమూ అయింది. యావన్మందీ బళ్ళల్లో ఎక్కి బళ్ళు సాగేసరికి పదకొండు గంటలయింది. ఎదుట ముప్పయిమయిళ్ళ ప్రయాణ మున్నది. క్రింద నడుస్తూన్న మా పెద్ద బావమరిదీ మరికొందరు యువకులూనూ "చీకటిలో ఒంటరిగా వస్తున్నారు; భయము వేస్తుందేమో"నని భోగమువాళ్ళ బళ్ళలో కొంచెము ఇరుకుగా ఉన్నా సర్దుకున్నారు.

తెల్లవారుఝామున రెండుగంట లవుతుంది. బండ్లు నెమ్మదిగా, నిశ్శబ్దముగా, కునికిపాట్లుపడుతూ వెడుతున్నాయి. బళ్ళలో జనంకూడా ఎంత ఇరుకుగా ఉన్నా అలాగేకూచుని కునికిపాట్లు పడుతున్నారు. మా బండిలో పిల్లలు ఖులాసాగా నిద్రపోతున్నారు. మా ఆవిడ నన్ను సంబోధించి 'అలా తెల్లవార్లూ ఎలా కూర్చుంటారు, కాస్సేపు ఇలా పడుకోండి. నేను కాస్త సర్దుకుంటాను' అని అక్కడ తనే పడుకొని నిద్రపోయింది.

తెల్లవారేసరికి ఒక గ్రామము చేరినాము. అక్కడ ఆ పూటకు ఆగి, వంట చేసుకొని భోజనాలుచేసి, మధ్యాహ్నము రెండుగంటలకు బళ్ళు కట్టించాము. మధ్యను గోదావరి పాయఒకటి దాటవలసి వచ్చింది. అది సుమారు ఒక మైలు వెడల్పు ఉంటుంది. ఇంకా ఫాల్గుణమాసమే అయినా అందులో నీరులేదు. మధ్యనుమాత్రం కొద్దిగా ఉన్నది. బళ్ళు పోనిచ్చారు. ఇసుకలో బళ్ళు నడవడము కష్టముగా ఉన్నదని మగవాళ్ళను దిగి నడవమన్నారు. చచ్చినట్టు దిగి నెమ్మదిగా నడుస్తున్నాము. ఎండ పైన నెత్తి మాడుస్తున్నది. అడుగున కాళ్ళు అంటుకు పోతున్నాయి.

ఇంతలోకే నీళ్ళదగ్గరకు చేరినాము. సరదాగా.నీళ్ళలో నడవవచ్చునని కొందరు ఆడవాళ్ళూ, పిల్లలుకూడా దిగినారు. వీళ్ళనుచూచి భోగమువాళ్ళు కూడా బళ్ళలో నుంచి కులాసాగా దిగి, నీళ్ళలో తిప్పుకుంటూ, నవ్వుకుంటూ, వేళాకోళాలాడు కుంటూ నడవడ మారంభించారు. బళ్ళవాళ్లకు కొంచెము అల్లరిచేద్దామని బుద్ధి పుట్టింది. ఎడ్లకేసి చూశారు. ఎడ్లు గ్రహించి కళ్లు మీటినాయి; బళ్ళవాళ్ళు 'పప్ప' అన్నారు. వాళ్ళను విడిచిపెట్టి ఒక్క పరుగున పరుగెత్తినాయి; ఈ సంగతి భోగము వాళ్ళు కనిపెట్టలేదు. నీళ్ళలోనుంచి ఇవతలకు వచ్చి రెండడు గులు వెళ్ళేసరికి కాళ్ళు చుర్రుమన్నాయి. బళ్ళవాళ్ళను కేకవేశారు. ఇంకెక్కడ బళ్ళు - అప్పుడే అవతల ఒడ్డుకు చేరినాయి. ఇక్కడింక వాళ్లు వేసిన గంతులూ, కేకలూ, చేసిన అల్లరీ లెక్కలేదు. ఏమి చేస్తే ఏమిలాభము? అలాగే నడవవలసి వచ్చింది. మన మగవాళ్లు వాళ్ళనలా నడవనిస్తారా? మనవాళ్ళకు స్త్రీలపట్ల గౌరవము లేదనేది పట్టిమాట. తక్షణం పదిమంది యువకులు తమ పాదరక్షలు తీసి వాళ్ళ దగ్గరకు విసిరారు - తొడుక్కోమని. మరికొందరు తమ కండువాలు గిరవాటేశారు - వాట్లమీద నడువమని, ఇలాంటివాళ్ళను చూస్తూ కూడా మనవాళ్ళకు Chivalry లేదంటే వప్పుకోగలమా!

సూర్యాస్తమయము అయేసరికి పెళ్ళికుమార్తెగారి గ్రామముచేరాము. వివాహము తెల్లవారుఝామున. సామాను విడిదిలో సర్దుకుని, రెండుమెతుకులు నోట్లో

వేనుకొని రెండుకునుకులు తీద్దామని పడుకున్నాను. కన్ను మూశానో లేదో, ఒక పెద్దమనిషి తొందరగా నన్ను లేపి, "అయ్యా ఎంతైందండీ" అన్నాడు. నాకు ఒళ్లు మండింది. మండదు మరి? ఇంతమంది ఉండగా టైము తెలుసుకోటానికి నన్నే లేపాలి? గడియారము తలక్రిందపెట్టుకు పడుకుంటా ననుకున్నాడా! ఈయన్ను ఏడిపిద్దామని బుద్ధిపుట్టింది. "ఎంతేమిటండీ, ఎంతఅయినా అయిన దేను" అన్నాను. "అదికాదండీ సుమారు ఎంత అవుతుందండీ." అన్నాడు. "ఇప్పటికి మూడువేలు అయిందండి, ఇంకా పెళ్ళంతా ముందేఉన్నది" అన్నాను. ఆ బ్రాహ్మడు తెల్లబోయాడు. చీకట్లో నాకు కనబడలేదు. అయినా కాని తెల్లబోయి ఉండాలనుకున్నాను. "అదికాదండి అయ్యా, డబ్బు సంగతి కాదండి, సుముహూర్తాని కింకా ఎంత వ్యవధి ఉన్నదో తెలుసుకుందామని ఎన్ని గంటలైనదో అడిగానండి" అన్నాడు సవినయముగా "ఓయి నీ యిల్లు బంగారంగాను, అదిటయ్యా, నే నిలా అనుకున్నాను; సరే టైము సంగతి నాకు ఎలా తెలుస్తుంది బాబూ, నిద్రపోతున్నవాడికి. గడియారము తలక్రింద ఉంటుందనుకున్నారా? లేక నాకేమైనా దివ్యజ్ఞాన మున్నదనుకున్నారా? ఇప్పుడేకునుకు పడుతోంటే మునిగిపోయినట్టు లేపారు?" అని అవతలవైపుకు తిరిగి పడుకున్నాను. ఆ బ్రాహ్మడు మారుమాట లేకుండా చక్కా పోయాడు.

మళ్ళీ ఎలాగో తంటాలుపడి కన్ను మూశాను. చక్కని కల వచ్చింది. కల మధ్యలో ఉండగా మా చాకలివాడు కొంచెము అమాయకుడు - వచ్చి, హడావిడిగా నన్ను లేపాడు. 'బాబూ, పెళ్ళికుమారుడుగారికి ఎదురు సందేహ మవుతోందిటండి. మామయ్యగారు తమర్ని దయచెయ్యమన్నారండి' అన్నాడు. వాడు లేపినందుకు కొండంత కోపం వచ్చింది. కాని వాడి మాటకు నవ్వు వచ్చింది. ఎదురు సన్నాహమని వాడి ఉద్దేశమై ఉంటుందనుకున్నాను. పెండ్లికుమారుడు గారికైనా సరే. వారి తండ్రిగారికైనా సరేను. ఎదురు సందేహమయ్యేది, పక్క సందేహమయ్యేది; నేనుమట్టుకు రాను. ఈమాటు నువ్వుకాని, నీ వారసులుగాని, తదితరులుగాని ఎవరు వచ్చి నన్ను లేపినా బుర్ర బద్దలుకొడతాను. ఈ సంగతి అందరితోనూ చెప్పు. అవసరమయితే కరణముగారితోటి చెప్పి సాటింపు వేయించమను. ప్రమాదము జరిగిన తరువాత ఏమనుకొని ఏమి లాభములేదు' అన్నాను. వాడు హడలిపోయి నోరు మూసుకు చక్కాపోయాడు.

ఇంక నిద్దర బట్టలేదు. విడిదిలో అంతా పెళ్ళికి వెళ్ళిపోయారు. వచ్చినదే పెళ్ళికిగదా! చూచివద్దాము లేకపోతే బాగుండదనుకొని, లేచి, చాకలి తెచ్చిన సేలము జరీపంచ కట్టి, షర్టూ, కోటూ తొడుక్కొని. ఉప్పాడ జరీఖండువా పైన వేసుకొని పెళ్ళి పందిట్లోకి చేరాను. పందిట్లో జనము కిటకిట లాడుతున్నారు. ఒక పక్కను మేజువాణీ జరుగుతోంది. ఆడవాళ్ళంతా ఒక పక్కను కూర్చున్నారు. పండితుల వేదఘోషతో పందిరి మారుమ్రోగుతోంది. నేను నెమ్మదిగా జనాన్ని తప్పించుకుని ముందు కూర్చున్నాను. పెండ్లి కుమార్తెను ధాన్యపు తట్టలోపెట్టి అప్పుడే పందిట్లోకి తీసుకువచ్చారు. ఆ అమ్మాయి ఒక్కసారి తలయెత్తి సభకేసి చూసి మళ్ళీ తలవంచుకొని నెమ్మదిగా పెళ్ళికొడుకువైపు చూసింది. పెళ్ళికొడుకూ ఆ పిల్ల కేసి చూస్తున్నాడు. ఇద్దరికళ్ళూ కలుసుకున్నాయి. ఒక్క క్షణము ఇద్దరూ సభసంగతి మరచిపోయారు. వాళ్ళ లేత హృదయాల్లో ఏమి ఉద్వేగము కలిగిందో, వాళ్ళ లేతమనసులలో ఏమి భావాలు పరుగులెత్తినాయో ఎవరు తెలుసుకోగలరు? వాళ్ళకే తెలియదనుకొంటాను.

'కాళ్ళు పళ్ళెములో పెట్టునాయనా' అన్నాడు పురోహితుడు. కన్యాప్రదాత పెళ్ళి కొడుక్కి కాళ్ళుకడిగి. కొంచెము గద్గదస్వరముతో 'కన్యాం కనక సంపన్నాం.... దశపూర్వేషాం... శాశ్వత బ్రహ్మలోక నివాస సిద్ధ్యర్థం' అని కొబ్బరిపండూ పిల్లనూ పిల్లవాడికిచ్చాడు. వాళ్ళ ఉద్దేశము, అనగా ఈ మంత్రకారుల ఉద్దేశము, ఏమిటో ప్రేమసంగతి వాళ్ళకు ఏమీ తెలియదేమో అనుకుంటూ ఏమిటేమిటో ఆలోచిస్తూ కూచున్నాను. పెళ్ళికొడుకు లేచి మంగళసూత్రము ముడివేస్తున్నాడు. బ్రాహ్మణులు ఆశీర్వదిస్తున్నారు అమంగళ మేమీ వినబడకుండా భజంత్రీలు వాయిస్తున్నారు. నా జీవితములో ఇటువంటి క్షణమే ఒకటి జ్ఞాపకము వచ్చింది. కళ్ళు కొంచెము చెమర్చినాయి. తలఎత్తి ఆడవాళ్ళు కూర్చున్నవైపు చూశాను. మాఆవిడ కూడా ఇంద్రనీలాలలాగ మెరుస్తున్న తన విశాల నేత్రాలతో నాకేసి చూస్తోంది. మా ఇద్దరికళ్ళూ కలుసుకున్నాయి. కొంతసేపు పూర్వస్మృతిలో ప్రపంచము మరచి పోయాను. తక్కిన ఆడవాళ్ళకళ్ళూ తమ భర్తలకోసము వెతుక్కుంటున్నట్లు తోచింది నాకు. ఆ అయిదురోజులూను ప్రతి క్షణమూ తమ పూర్వానుభవమంతా జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుని ఆడవాళ్ళు అపారమైన ఆనందం అనుభవిస్తారనుకుంటా? వాళ్ళకు పాపం ఎపుడూ వర్తమానమేమీ లేదనుకుంటాను, గతము స్మృతికి తెచ్చుకోవడం, భవిష్యత్తును గురించి ఆలోచించడమూ. ఈలాగే వాళ్ళకు రోజులు వెడుతూ వుంటాయనుకుంటాను. మా పెద్ద పిల్ల అయిదేళ్ళది. పెళ్ళికూతురు దగ్గర నిలబడి జరిగేదంతా బహుశ్రద్ధగా చూస్తోంది. దాని భవిష్యత్తును గురించి అదికూడా ఆలోచిస్తున్నదేమో!

తలం బాలు పోసుకోవడమైనది. ఫలప్రదానము లిప్పించి మంగళహారతులిచ్చి, వధూవరులను పీటలమీద నుంచి లేవదీసి ఒక్కసారి విడిదిలోకి తీసుకు వచ్చారు. ముడి పడిపోయింది; ఇంకనది బ్రహ్మకుకూడా అభేద్యము.

కావలసిన దేమిటో అయిపోయింది. మూడు ముళ్ళూ పడ్డాయి. ఇంకను మిగిలింది ఆడపడుచు లాంఛనాలూ, వియ్యపురాలు లాంఛనాలూ, అల్లుడు లాంఛనాలూ, అల్లుడు అలగడమూ, ఆడపడుచు లలగడమూ, వచ్చినవాళ్లు అలగడమూ, మధ్యను ఆడపెళ్ళివారి ప్రాణాలు తియ్యడమూను. ఎలాగో అలాగు వాళ్ళ దగ్గరనుంచి వచ్చినంత రాబట్టి వాళ్ళను దివాలా ఎత్తించినంత పని చెయ్యడము. అప్పటికీ ఒకళ్ళకూ తృప్తి లేకపోవడము.

ఇక పెళ్ళికి వచ్చిన మగవాళ్ళకు పనేముంది? ఏమీలేదని పోవచ్చునా! పోరు. అయిదురోజులూ ఉండడమూ, ఇంకా వీలైతే తిరిగి గృహప్రవేశానికి కూడా రావడమూను. ఇంక అయిదు రోజులూ ఇక్కడకూచుని. భోజనముల దగ్గరనీ తగాదా; ఫలహారముల దగ్గర తగాదా, భోగముమేళము దగ్గర తగాదా. ఎవళ్ళూ ఏమీ నోరెత్తడానికి వీలులేదు; ఇదేమని అనడానికి వీలులేదు. ఏమన్నా అంటే కోపము వచ్చి లేచిపోవడము, ఈ మాత్రము సర్దుబాటు చేసుకోలేకపోతే పెళ్ళికి పిలవడ మెందుకని నిష్ఠూరము లాడడము. ఇటువంటి మహామహుల జీవితములు వ్రాయవలెనంటె. వారు ఏయే వివాహాలలో ఎలా దెబ్బలాడినది తప్ప ఇంక వ్రాయవలసిన హంశము ఏమీ ఉండదనుకుంటాను.

ఇంక తాంబూలాలు సేవించి మేజువాణీల దగ్గరకు చేరుతారు. పోనీ, వచ్చిన వాళ్ళు వాళ్ళ విద్య చూచి సంతోషించవచ్చునా, ఉఁహూ - చక్కని జావళీ కాని, పదం కాని శ్లోకం కాని, అష్టపదికాని, పాడి అభినయిస్తుంటే ఎవరో ఒక అమాయకుడు మహా విద్వాంసుడులా ముందుకువచ్చి ఏ దేసీ హిందూస్థానీ పాడవే అనడం. పాపం, ఎంతకోపం వస్తేమట్టుకు వాళ్ళు యేమిచెయ్యగలరు. హిందూస్థానీ పాడుతుంటే ఇంకో పెద్దమనిషి "ఇకనైనావేమి ఈ మాయమట్ల" అని పాడమనీ తన దేశాభిమానం ప్రకటిస్తాడు. నాకు అభినయమంటే చాలా అభిమానము. వచ్చిన జట్టులో ఒక గొప్ప విద్వాంసురాలు ఉన్నదని విన్నాం. సావకాశముగా చూద్దామంటే ఏలాగు! అనవ్యాముపేసి ఒక్క రోజున అక్కడ కూచోలేదు. నన్నాయి పాటకుడిచేత పాడించి నే నొక్కడినీ అక్కడ కూచుని ఆనందించేవాడిని.

ఎలాగైతేనేమి, అయిదు రోజులూ గడిచినాయి. అయిదవ రోజున కళ్ళనీళ్ళు గక్కుకుంటూ "అష్టవర్షా భవేత్కన్యా పుత్రవత్పాలితామయా... అని పిల్లను ముఖ్యులైన వారందరికీ వప్పచెప్పారు. చూచే వాళ్ళందరికీ, అందులో ముఖ్యముగా ఆడవాళ్ళకు, కళ్ళనీళ్ళు వచ్చినాయి.

హడావిడిగా, పోయినవిపోగా ఉన్నవి పెట్టెలో సర్దుకొని, నిద్దర్లులేక, వేళపట్టున తిండిలేక, తిన్నది అరగక, పిల్లలకు పోషణలేక. నలుగుడుపడి ఇంటికి చేరుకున్నాము.

వధూవరులు కుడికాలు ముందుపెట్టి గృహప్రవేశమయ్యారు. మరునాడు సమారాధన, ఆరాత్రి భామాకలాపమును, ఆ మరునటి దినము భోగమువాళ్ళు సంభావన పుచ్చుకుని శలవు తీసుకున్నారు. ఇంకను, వాళ్ళు వెడుతూ ఉంటే వీధి పొడుగునా ఊళ్ళో మొగవురుగులంతా బారులు తీర్చినిలబడ్డాయి. పిల్లవాళ్ళు చెడిపోతారు, మన మిక్కడుంటే వాళ్ళు రారుకదా అని పెద్దవాళ్ళు వచ్చారు. పెద్దవాళ్ళు చూడగాలేనిది మనము చూడకూడదా అని కుర్రవాళ్ళు వచ్చారు. కొందరు ఊరు పొలిమేరదాకా సాగనంపి బిక్కమొహాలు వేసుకుని వెనక్కు వచ్చారు. కొందరు సాహసముకలవాళ్ళు బళ్ళతోటికూడా పడవల కాలవలదాకా వెళ్ళి వాళ్ళను పడవ ఎక్కించారు. పడవ గట్టును రాసుకుంది. లోపలికి తొయ్యవలసివచ్చింది. సరదాగా ఇందులో కొందరు కుర్రాళ్ళు పడవ నడిఏట్లోకి వెళ్ళేదాకా తోశారు. ఇంక మునిగిపోతా మేమోనని భయపడి ఇవతలికి వచ్చారు. శలవు పుచ్చుకొని వెడదామంటే భోగమువాళ్ళు కనపడలేదు. కొంతదూరము వాళ్ళ పడవ లాగినా ముక్తివస్తుందని రెండుమైళ్ళ దూరము లాకుదాకా ఒక్క విసురున లాక్కుపోయారు. పడుచుదనము, పడవలో భోగమువాళ్ళు సంతోషిస్తారనే ఉత్సాహమును విసురుకా కేమి?

భోగమువాళ్ళు ఈలోపున వాళ్ళమాట మరచిపోయి, పడవలో ఒక వర్తకునితోటి సంభాషణ ఆరంభించారు. పడవ లాకుదగ్గరకు వచ్చింది. ఈ కుర్రవాళ్ళు పడవలోకే వెళ్ళి భోగమువాళ్ళను సంబోధించి మేమింక వెడతామని అన్నారు. వీళ్ళ నెప్పుడు జన్మమధ్యమందు చూడనట్టు నటించి, 'చిత్తము. దారేపోయే వాళ్ళంతా మాతోటి చెప్పి వెళ్ళనక్కరలేదు' అన్నారు. ఈ కుర్రవాళ్ళకి పై ప్రాణాలు పైన ఎగిరిపోయినాయి. ఒకళ్ళమొగాలు ఒకళ్లు చూచుకున్నారు. మాట్లాడకుండా ఇంటికి చేరుకుని ఒక్కొక్కళ్లు నాలుగు లంఖణాలు చేశారు.

నాకు పెళ్ళంటే మహా చెడ్డ సరదా - ఇంత తంటా ఇంత గందరగోళమూ, ఈ మేజువాణీతో, ఈ అకాలపు భోజనాలూ లేకుండా ఉంటే మహా సరదాగానే ఉంటుంది. వధూవరులు ప్రాజ్ఞులైతే ఇంకనడిగారూ! వాళ్ల పెళ్ళివాళ్లు కూడా ఆనందిస్తారనుకుంటాను. అంటే అది స్వల్పవిషయం. పెళ్ళి జరగడం మనం ఆనందించడమే ప్రధాన విషయం.